

Sluta spara på de mest utsatta i samhället

Mitt i pandemin - när hela samhället oroar sig för ökande psykisk ohälsa - genomför Stockholm stad och andra kommuner i länet nedskärningar som får allvarliga konsekvenser för deltagarnas hälsa. Genom att minska antalet träfflokaler och samlokalisera verksamheter skär förvaltningarna ned lokalkostnaderna så att politikernas sparkrav kan uppfyllas. Listan på negativa effekter är lång och livsviktiga aktiviteter läggs ner för deltagarna. De som besöker träfflokalerna har oftast allvarliga psykiska sjukdomar eller funktionsnedsättningar. De tillhör en grupp personer som dör flera år för tidigt för att de inte får bra vård och omsorg. Utifrån forskningen kan man beräkna att överdödligheten vid psykisk sjukdom är större - varje år – än de som hittills har avlidit med Covid 19.

Patienter, brukare och anhöriga protesterar mot nedskärningar i Stockholm stad och Huddinge kommun.

Våren 2020 - några veckor in i pandemin - förändrades verksamheten vid landets aktivitets- och träfflokaler. Landets kommuner valde olika vägar för att begränsa smittspridningen: minskat öppethållande, mer utomhusaktiviteter, kontakt via telefon och internet och hjälp med inköp med mera. Några kommuner valde att öka samarbetet med lokala patient- brukar- och anhörigföreningarna som också erbjuder hjälp och stöd till personer med psykisk ohälsa. När personal i socialpsykiatri arbetar tillsammans med själverfarna från föreningarna är det lättare att bryta igenom rädsla och isolering.

I Stockholm bestämde sig några av stadsdelsnämnderna för att stänga träfflokalerna. Det var nog det sämsta av alla alternativ. Man motiverade det med att man vill skydda riskgrupperna men de flesta som besöker träfflokalerna är yngre än 70 år. Det är viktigt att skyddar de äldre men deltagarna i verksamheterna är ju medvetna om att man inte ska trängas med andra människor och hålla sig hemma om man har sjukdomssymtom

- Under pågående pandemi - när träfflokaler som ska erbjuda aktivitet och stöd är stängda eller går på sparlåga - passar kommunerna på att genomföra besparingar, säger Johan Wihlborg, ordförande i RSMH Kungsholmen. Man skyller på smittspridning. Konsekvensen är att stöd präglad av trygghet och kontinuitet ersätts av isolering och ensamhet.

Stängningarna har väckt upprördhet och irritation inom brukarrörelsen, bland deltagarna och deras anhöriga samt bland personalen.

- Vi upplever att träfflokalen ständigt är utsatt för nedskärningar och nedläggningshot. Beslutet att stänga träfflokaler – först tillfälligt och sedan permanent - hör ihop med att

det inte är en lagstadgad verksamhet och därför är enklare att stänga, säger Johan Wihlborg.

Pirjo Stråte ordförande i SPES-Stockholm arbetar med stöd till familjer till personer som tagit självmord:

- Under pandemin har jag haft kontakt med många som berättar om att det blivit svårare under pandemin. Alla som arbetar med råd och stöd till människor med självmordstankar upplever att fler ropar på hjälp. Stängda träfflokaler gör verkligen inte situationen bättre. Vi vet också att det - i samband med en kris - kan ta tid innan antalet självmord går upp. När samhället börjar återhämta sig är risken som störst. Är det bara i Stockholm man hanterar suicidala människor så här eller våra politiker särskilt hårdhjärtade, undrar Pirjo.

Brukare och anhöriga har erfarenhet av hur tidigare åtstramningar har drabbade deltagarna. Nedskärningar leder till undanträngningseffekter. När personal med olika funktioner och deltagare med olika behov pressas ihop under samma tak - så kommer de som mår sämst och har störst behov att trängas bort – de förmår helt enkelt inte att gå dit. Utrymmena minskas och utbudet av kreativa stimulerande aktiviteter blir minde. Hunddagis och bokbinderi – aktiviteter som kan leda till jobb - är exempel på sådant som avvecklas.

Personer med kognitiva funktionsnedsättningar, stress, ångest, depression, fobier, tvångstankar eller psykos saknar inte sällan förmågan att ta sig till nya verksamheter med ny personal. Nya resvägar som verkar enkla för en frisk person kan innebära ett oövervinnerligt hinder för den som är sjuk eller har en funktionsnedsättning. Utan speciella stödinsatser är risken uppenbar att många blir isolerad i sina hem. Efter en tid behöver de mer omfattande insatser – från både kommunen och den psykiatriska vården. Inte sällan leder det till slut till en traumatisk och kostsam sjukhusinläggning.

- Den här typen av nedskärningar leder sällan till några besparingar – i en total kalkyl blir det ofta tvärt om, säger Kjell Broström, ordförande i NSPH Stockholms län. Kommunen kan göra en kortsiktig besparing men på lång sikt blir det förluster för alla inblandade.

Bruka föreningarna känner igen händelsekedjan som leder till nedskärningar. Mindre och mindre anslag för varje år - eftersom budgeten inte följer kostnadsutvecklingen - resulterar i personalnedskärningar, minskad kvalitet och minskat utbud av aktiviteter. Man börjat exempelvis ta betalt för aktiviteter eller utflykter som tidigare varit avgiftsfria. Deltagare som lever på existensminimum har inte råd att betala och verksamheten får allt färre besökare. Samtidigt med nedskärningarna inom Socialpsykiatrin pågår ofta besparingar inom boendestöd och hemtjänst. Det är en tröstlös nedåtgående spiral som sammantaget får negativa effekter för människor som mår psykiskt dåligt.

- När träfflokaler stängs brukar deltagarna anvisas till andra verksamheter i kommunen. När Huddinge kommun stängde Träfflokalen Stigen i Skogås hänvisades deltagarna till aktivitetshuset nära Huddinge Centrum eller till en

secondhandbutik i Flemingsberg, säger Christina Allaskog från Riksföreningen Äldres hälsa.

- Äldre personer med psykisk ohälsa är en bortglömd grupp. De som är över 65 år brukar hänvisas till verksamheter som bedrivs av pensionärsorganisationer, studieförbund eller av kyrkan. Det är mycket bra verksamheter men de kan sällan erbjuda det stöd som personer med psykisk ohälsa behöver, fortsätter Christina.
- Man skulle kunna tänka sig att mer ekonomiska resurser riktades till förningar för personer med psykisk ohälsa, för att ta hand om de som socialpsykiatri tappar bort, men det har hittills inte hänt.

Även personalen vet vilka konsekvenser nedskärningar brukar få för deras kliner. Både enhetschefer och personal inom socialpsykiatri brukar vara medvetna om när förändringar går åt fel håll. Men de saknar - på samma sätt som brukare och anhöriga - en stark röst i debatten.

- Eftersom ersättningssystemen bygger på att man räknar besökare går man med förlust och måste göra ytterligare nedskärningar. Kommunpolitikerna fastställer budgetramar som cheferna måste rätta sig efter. De kan välja mellan två dåliga alternativ - stänga lokaler eller säga upp personal, säger Hans Markusson, RSMH Stockholm- Gotland.

Ersättningssystemen bör - vid sidan av kvantitativa värden - bygga på kvaliteter som utgår från brukarnas behov och önskemål. Det är svårare att ha kvalitet som kriterium i ett beställnings- eller upphandlingsunderlag - än att räkna besökspennar men man måste försöka om man vill att verksamheterna ska utvecklas och fungera bättre.

Brukarnas nöjdhet med bemötande, inflytande, delaktighet och relationen till personalen samt hur verksamheten kan vara till stöd för den egna återhämtningen och rehabiliteringen borde vara självklara kriterier för att mäta verksamhetens kvalitet och kostnadseffektivitet.

Kvalitativa mätningar är ovanliga inom socialpsykiatri. Brukarrörelsen har utvecklat metoder som är baserad på våra kunskaper och erfarenheter. De kallas brukarrevisioner och bygger på att utbildade personer med egen erfarenhet intervjuar brukarna i en verksamhet, sammanställer resultaten har en dialog med personal och chefer, om vad som kan förbättras. Den metoden ger en sannare bild av verksamheten än när man anlitar enkätföretag eller låter verksamheten utvärderas sig själv.

På välkänt New public managementmaner kallas nedskärningarna för något annat - omstrukturering, nya arbetssätt, lokaleffektivisering eller kärnverksamhetsfokus. Bristerna i beslutsunderlaget döljs genom formuleringar som "vårt beslut bygger på en sammanvägd bedömning".

Träffpunkter är viktiga – för att inte säga nödvändiga verksamheter som bör utvecklas och bli fler - för att möta behov som allt fler människor i vårt samhälle har. De som besöker träfflokaler är människor har stora behov av aktivitet och medmänsklig kontakt.

Många har dött med Covid 19 under 2020, men ungefär lika många har sannolikt dött en för tidig död på grund av att de har en psykisk sjukdom. Om man jämför dödstaten för smittade med covid 19 med överdödligheten vid allvarlig psykisk sjukdom så är den ungefär lika stor - varje år. Till skillnad från pandemin som drabbat oss plötsligt och totalt dominerar media och samhällsdebatt så är överdödlighet vid psykisk sjukdom en smygande och sällan uppmärksammas katastrof som varje år drabbar uppemot 10 000 personer.

Ulla Elfving Ekström är ordförande i IFS/CS - Intresseföreningen för Schizofreni i Centrala Stockholm och vice ordförande i IFS Stockholmsdistriktet.

- Forskning visar att livslängden idag förkortas med 15-20 år – om man har en allvarlig psykisk sjukdom. Så har det inte alltid varit. Överdödligheten har ökat de senaste decennierna. Att ingenting görs åt det tycks handla om att samhället värderar döden olika beroende på dödsorsak. Att dö med schizofreni betraktas som mindre allvarligt än att dö med corona - oavsett vilka andra riskfaktorer som ligger bakom, säger Ulla. Ibland tänker jag - att om bara en bråkdel av det som satsas under pandemin - skulle satsas på psykiska sjukdomar och funktionsnedsättningar skulle det göra stor skillnad. Det skulle vara värt en särskild presskonferens på Folkhälsomyndigheten.

Brukare, anhöriga, personalen vid träfflokal, politiker och alla ni andra som är aktiva i civilsamhället. Slut upp bakom våra krav att inte ta vår trygga meningsfulla, stimulerande och direkt livsviktiga aktiviteter ifrån oss.

Brukarrörelsen i Stockholms län

Undertecknanden

FAKTARUTA:

Inom **Stockholms stad** finns mellan 10 och 15 träfflokaler med varierande inriktning. Antalet kan variera beroende på hur man definierar verksamhet och målgrupp. Träfflokalernas öppethållande varierar (vissa uppmanar deltagarna att ringa för att få information om öppettider) och flera har varit stängda över jul- och nyårshelgerna

- Under våren 2020 stängdes Träffpunkt S:t Göransgatan 92 och Träfflokalen Baltzar av Kungsholmens Stadsdelsnämnd.
- Hösten 2020 stängdes träfflokalen Kravatten i Fruängen av Hägerstens-Älvsjö stadsdelsnämnd
- Bromma Stadsdelsnämnd har under hösten beslutat om omfattande förändringar (nedskärningar) av verksamheten vid Västerorts Aktivitetscenter i Blackeberg.

Huddinge kommun har haft tre träfflokaler för personer med psykisk ohälsa. Den nedlagda träfflokalen Stigen i Skogås, Aktivitetshuset i Huddinge centrum samt träfflokalen Fleming i Flemingsberg.